

Reisschrijfster Carolijn Visser:

Reizen zoals de mensen ter plekke

Ze was er 'bijna' geboren, maar is er nog nooit geweest: Indonesië. Een reis naar dit land is echter een kwestie van tijd. En van een boek-idee. Want reizen is haar leven, maar ook haar werk. Carolijn Visser bereisde vele landen in Azië en schreef er boeiende en succesvolle boeken over. Zoals *Grijs China* en *Buigend Bamboe over China*, *De koude heuvels van Mongolië* en over Vietnam *Hoge bomen in Hanoi*. De schrijfster reist het liefst zoals de mensen ter plekke. Op de fiets door Peking, per trein door China, per auto door Australië. En te voet door Tibet. Over dat laatste land gaat haar volgende boek.

De ouders van Carolijn Visser (1956) vertrokken in 1951 naar Indonesië. Zij hadden idealen en wilden het zojuist onafhankelijk geworden land helpen opbouwen. Carolijns vader had Indisch recht gestudeerd. Haar moeder was lerares Engels. De samenleving waarin zij in Surabaya terecht kwamen viel tegen. "Ze woonden in een koloniale Nederlandse gemeenschap, die niet de indruk wekte dat het land inmiddels onafhankelijk was. Mijn vader werkte bij de Javasche Bank en liep daar tegen een strakke ouderwetse hiërarchie op. Mijn moeder gaf les op een school waar Nederlands als voertaal verboden was. Zij vond dat geen probleem, maar de dames in haar omgeving begrepen niet dat ze dat pikte." Om deze sfeer, maar ook omdat haar moeder slecht tegen de hitte kon, keerde het echtpaar in 1954 ruim voor het aflopen van het contract terug naar Nederland. De familie ging in Middelburg wonen. Als kind droomde Carolijn Visser al van reizen en ver weg zijn. De dingen, woorden en gewoonten die haar ouders uit Indonesië hadden meegebracht, speelden daar een rol in. "Mijn moeders bamboe ligstoel, Maleise woorden, koffers, kisten, foto's en schilderijen. Dat alles bracht een verlangen naar een exotische wereld bij mij teweeg."

Stomende locomotieven

Haar eerste reis leidde naar een vrijwilligersproject in het Poolse Poznan. Carolijn Visser zat op de middelbare school en reisde per trein naar Oost-Europa. "Dat gebied achter het IJzeren Gordijn, zo dichtbij en tegelijk zo ver weg, trok mij erg aan. De reis erheen vond ik

spannend, vooral de strenge controles langs de grenzen. En toen ik op het station in Poznan arriveerde, en al die stomende locomotieven zag, dacht ik: dit is niet de laatste keer geweest." Na de middelbare school ging Carolijn Visser als freelancer aan de slag bij NRC Handelsblad. Begin jaren '80 vertrok ze met een vriendin voor een half jaar naar de Verenigde Staten. Daarna volgde een reis door Azië. Na omzwervingen door Maleisië, Thailand, Taiwan en Hongkong reisde Carolijn naar China. Dat had zojuist na vele jaren haar deuren voor buitenlandse bezoekers geopend. "Ik zag een samenleving die zich eeuwenlang onafhankelijk van het Westen had ontwikkeld en ook geen boodschap had aan dat Westen. Nu werden de mensen ineens geconfronteerd met

pende landen als Mongolië, Nicaragua, Vietnam en Estland. Ook bleef zij de ontwikkelingen in China volgen. "Door de komst van buitenlandse toeristen en investeerders veranderde het land in snel tempo. Ik wilde daar graag bij zijn en tegelijk zoveel mogelijk facetten van China leren kennen." Herkent zij de frustratie van buitenlandse bezoekers over het ontoegankelijk karakter van de Chinezen, zoals door Adriaan van Dis in zijn boek *Barbaar in China* verwoord? Van Dis probeert op een gegeven moment een handvol dollars in zijn mond omdat hij steeds in winkels niet kon kopen wat hij achter de toonbank duidelijk te koop zag liggen. Carolijn Visser: "Ik laat mij bewust begeleiden door een Chinees uit het land zelf. Eerst waren dat gidsen, later mensen die ik op eerdere reizen had leren kennen. De meeste Chinezen zijn verbijsterd bij het zien van een westerling. Mijn begeleider kan het ijs breken, tolken en toelichting geven op wat mensen zeggen en wat we om ons heen zien. Een begeleider werkt ook beschermend. Chinezen hebben weinig respect

"Toen ik die stomende locomotieven zag dacht ik: dit is niet de laatste keer geweest."

westerlingen en hun onbekende gewoontes. Over die ontmoetingen ben ik gaan schrijven." De reportages verschenen aanvankelijk op de achterpagina van de krant. In 1982 werden ze gebundeld in *Grijs China*. Carolijn Visser had haar bestemming gevonden. "Voorheen werkte ik in Nederland om te sparen voor mijn reizen. Behalve schrijven voor de krant maakte ik ziekenhuizen schoon en werkte ik in een fabriek. Nu ontdekte ik dat ik reizen en werken kon combineren."

Arm en sneu

De combinatie reizen en schrijven bracht Carolijn Visser in uiteenlo-

voor mensen die alleen reizen. Die zijn in hun ogen arm en sneu. In gezelschap van een Chinees hoor je er meer bij." De taal leren was voor de schrijfster geen optie. "Dat had me minstens zes jaar gekost en de vraag is hoe ver je ermee komt. Veel mensen spreken dialect. Bovendien wil ik niet mijn hele leven over China schrijven."

Iets terug doen

Carolijn Visser nam wel de moeite Ests te leren, de moeilijk te doorgronden taal van de 1 miljoen inwoners van Estland. Een jaar of tien geleden reisde zij met de Transsiberië Express van Peking

naar Europa en maakte kennis met de Estse Daina en Aavo, een jong echtpaar. Carolijn bezocht Estland meerdere malen en nam zelfs anderhalf jaar haar intrek in het dorp, waar zij samen met haar vrienden een hotel opzette in een oude school. Het werd geen succes. De Nederlandse bezoekers op wie zij mikte, kwamen niet naar Estland (te koud, te nat en voor hetzelfde geld vlieg je naar de zon). En om de massaal naar het land overstekende Finnen te bereiken, ontbraken de netwerken. Bovendien wilde Carolijn ook nog een boek schrijven over Estland (*Uit het moeras*, verschenen in 2000). Het hotel is inmiddels verkocht. Het is opvallend dat de schrijfster regelmatig in zakelijke activiteiten verzeild raakt tijdens haar reizen. In *De koude heuvels van Mongolië* lezen we bijvoorbeeld dat zij in Nederland een partij schilderijen heeft verkocht voor een kunstenaar met wie zij enige tijd rondreist. "Ik heb ook op het punt gestaan met Daina en Aavo een kaasmakerij op te zetten", voegt ze zelf toe. "Dat plan is gestrand omdat de roebel kelderde en de kaasexport vanuit Estland naar Rusland stil kwam te liggen. Toen was er voor onze kaas geen afzetmarkt meer." Over haar motivatie: "Ik wil niet altijd aan de zijlijn blijven staan. Mensen doen vaak moeite voor me, vertellen me van alles en brengen me naar bijzondere plekken. Daar worden ze zelf niet beter van, terwijl ik aan mijn boeken verdien. Daarom wil ik wel eens wat terug doen."

Geen balans

Ook in inhoudelijk opzicht blijft de schrijfster niet graag aan de zijlijn staan. Kritische woorden schuwt zij niet en wie haar niet bevalt, wordt scherp neergezet. Met name de reportages over Nicaragua zijn Carolijn Visser door de Nederlandse solidariteitsbeweging niet in dank afgenomen. "Ik kwam op doorreis naar Costa Rica terecht in Managua, de hoofdstad van Nicaragua, toen de Sandinistische revolutie in volle

gang was. Tot mijn verbazing zag ik er vele Nederlanders. Jonge studenten, op vakantie naar de revolutie, en ontwikkelingswerkers. Die laatste groep verbijsterde mij. Zelf vaak dienstweigeraar, verdedigden zij vol overtuiging dienstplicht en schendingen van mensenrechten als censuur en rechtszaken zonder advocaten. Het doel heiligde de middelen. Bovendien zaten zij daar met een riant salaris in dure villa's en hielpen van mijn belastinggeld de Nicaraguaanse landbouw naar de afgrond met collectivisering en ont-eigening van kleine boeren. Dat de plaatselijke bevolking, na jarenlange dictatuur, de revolutie steunde, kon ik begrijpen, maar westerse ontwikkelingswerkers mochten er wel iets kritischer tegenaan kijken. Het is nu ruim tien jaar later, maar nog altijd wordt mijn standpunt mij kwalijk genomen. Zo zei een medewerkster van de ambassade in Managua dat zij het een schande

"Chinezen hebben weinig respect voor mensen die alleen reizen."

vond dat de Volkskrant mijn laatste boek over Nicaragua, *De kapers van Miskitita*, positief had besproken. Het is blijkbaar nog steeds te vroeg om de balans van de revolutie op te maken."

Veilig reizen

Hoewel zij tijdens haar reizen intensief contact zoekt met mensen, reist Carolijn Visser bij voorkeur alleen. "Reis je samen, dan vorm je niet alleen een bastion voor de buitenwereld, je hebt ook minder behoefte aan contact. Bovendien deel ik mijn ideeën en gedachten met de ander en denk er minder over na. Voor het schrijven is dat niet bevorderlijk." Het alleen reizen heeft haar diverse keren in een benarde positie gebracht. Zo werd zij in Turkije gekidnapt door een man met wie ze naar een restaurant reed. In de VS werd ze beroofd door een chauffeur met wie ze meelifte. En een maniak in New York sloot

haar een nacht op toen zij hem thuis bezocht. "Het heeft even geduurd voor ik een veilige manier van reizen had gevonden. Liften kun je in je eentje beter niet doen en als je met een onbekende man afspreekt, kun je beter in een café gaan zitten. Hoewel mijn avonturen altijd goed zijn afgelopen, heb ik een paar keer flink gebibberd. Maar op de behoefte er alleen op uit te trekken, heeft dat geen invloed gehad."

Gevraagd naar haar favoriete vervoermiddel op reis, moet Carolijn Visser even nadenken. "Met de trein, fietsen, varen, lopen, ik vind het allemaal leuk. Ik reis het liefst op de manier waarop de mensen uit het land zich verplaatsen. China is een echt treinland. In Australië trek ik liever met een auto rond. Treinen zijn daar vooral een toeristische attractie. Tijdens mijn laatste reizen, naar Tibet, heb ik gelopen, op bergpaden waar geen ander ver-

voer mogelijk is. Over Tibet gaat mijn volgende boek. Over de inhoud wil ik nog niets zeggen. Ik ben op zoek naar de juiste invalshoek."

Vertrouwd

En dan lonkt nog altijd Indonesië, het land dat veel indruk maakte op haar ouders. "Ik ben benieuwd naar dat land en de stad Surabaya, waar mijn ouders woonden. Maar ik voel een hoge drempel om over Indonesië te schrijven. Zoveel mensen in Nederland kennen het, er is al zoveel over geschreven. Wat kan ik daar aan toevoegen? Maar het trekt wel. Op het Maleisische eiland Penang voelde ik mij heel dichtbij. De taal klonk bekend, het eten smaakte vertrouwd. En aan de overkant van de zee lag Sumatra. Ik dacht toen: ik kan gewoon overwerpen. Wie weet doe ik dat volgende keer."